

VANAEMA AIA HERNES, UBA JA MAIS 2025

Kõik pärandisordid on avatud tolmlejad ja neilt saad ise seemneid võtta.

Pärandisordid on maitsvad ja vastupidavad ning igal neist oma eriline omadus, miks teda kasvatada. Üldiselt on nad väiksema saagikusega kui hübriidid, aga seda ka mitte alati. Seemned olen saanud seemnevahetustest, käest-kätte üle maailma teiste seemnesäilitajate käest. Eesti pärandisortide nimed on pandud selle järgi, kuidas neid pärandihoidjad on nimetanud. Võõrkeelsed nimed olen jõudumööda eestistanud, nii nagu seda kõik teised riigid teevad. Ei saa ju eeldada, et me kõik oskame hiina, vene, hispaania, prantsuse, läti, jne keelt. Nimi tavaliselt iseloomustab sorti. Hääd kasvatamist ja ise seemnete võtmist!

Herne ja oa kasvatamisest: Jäta mõned ilusamad taimed või lausa 1m peenart kindlasti seemnetaimedeks, kust söömiseks kaunu ei võeta vaid lastakse need lõpuni valmida. Poolkuivanud kaunad korja enne maha pudenemist, lase järelvalmida ning kuivata. Kirjuta juurde kindlasti sordi nimi ja võtmise aasta. Säilita jahedas, kuivas ja hiirtekindlalt. Nii saadki endale uueks aastaks piisavas koguses seemneid.

Nimi	Lühikirjeldus	Muu
'Vanaema hernes'	<p>Aedhernes (<i>Pisum sativum</i>) Esimesed seemned sain ema käest päranduseks, kes sai need omakorda oma ema käest. Ema mäletamist mööda kasvatas vanaema kogu aeg seda hernest. Seega on 'Vanaema hernes' kasvatatud põlvest põlve juba 100 aastat. Minu vanaema elas Kannu külas, endises Lasva vallas, Võrumaal. Hernes on 150 – 180 sm kõrge. Õied valged, ühe või kahekaupa õievarrel. Kaunad pikad, rohelised, kaardus. Kaunas kuni 10 tera. Maha külvamisest kuni valmis kaunadeni kulub umbes 50-60 päeva. Väga magusad. Süüa kõlbavad ka noored kaunad ja võrsed. Maha olen külvanud esimesel võimalusel, kui maa kannatab juba harimist. Tavaliselt aprilli keskel. Seemnete külvil vahe 5 x 5 sm, kahe rea vahe 10-15 sm. Vajab toestamist. Jaanipäeva paiku olen teinud teise külvi, siis saab teise saagi augustis. Hilisema külvi puhul kimbutab jahukaste. Teised haigused pole silma jäänud ega taimi märgatavalt kahjustanud. Samuti ei ole kahjurid talle märkimisväärselt kahju teinud.</p>	<p>Pakis 20g Umbes 50 seemet</p> <p>Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 4-6 aastat.</p> <p>'Vanaema hernes' paki hind 5€ Teised hersed-oad 3€</p>

'Biskopen'	Aedhernes (<i>Pisum sativum</i>) Rootsi punane hernes. Taimed kasvavad 2-3 m kõrgeks, vajab toestamist, õied on lillakaspunased, valminud herneterad on tumepunased. Soovitan süüa lesthernena või valminud herneid aedviljaroogades. Kasvuaeg 120 päeva. Selleks hooajaks otsas.	Pakis 10g Umbes 25 seemet Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 4-6 aastat.
'Juudinurme'	Aedhernes (<i>Pisum sativum</i>) Kõrge 140-180 sm, magus ja saagikas hernes. Sellel hernel on pikk ja kurb saamislugu. Lühike lugu sellest on järgmine: Karula rahvuspargi Juudinurme talu peretütar oli 16 aastasena Saksamaal lapsehoidja, kui algas II maailmsõda. Sõja lõppedes arvas ta, et on aeg koju minna ja võttis kaasa mõned seemned. Koju jõudmine võttis aega aastaid ja mida kodu poole seda hullemaks läks. Igatahes koju tagasi ta jõudis ja see, mis teda seal ees ootas, polnud enam see kodu. Ainukesena kaasavõetud seemnetest on tänini säilinud vaid herned, mida tema ja hiljem tema poeg kasvatas.	Pakis 10g Umbes 25 seemet Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 4-6 aastat.
'Rõõmumäe külmakindel'	Aedhernes (<i>Pisum sativum</i>) Madal magus hernes. Pärit Väätša mõisast. Umbes 50 sm kõrge, olen veidi toestanud, aga saab ka ilma hakkama. Hilisema saagi ootuses võib külvata kuni juuli alguseni.	Pakis 10g Umbes 25 seemet Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 4-6 aastat.
Tädi Miisi hernes	Aedhernes (<i>Pisum sativum</i>) Madal ja magus hernes, umbes 50 sm. Mina olen natuke ikka toestanud, aga saab ka ilma hakkama.	Pakis 10g Umbes 25 seemet Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 4-6 aastat.
'Aamisepp'	Aedhernes (<i>Pisum sativum</i>) Aedhernes aastast 1952, aretatud Jõgeval. Vana ja magus hernes, kasvab väga kõrgeks 1.40 – 2m, kaunad tõmbi otsaga. Vanaema aia herned on paljundatud üle Eesti saadud põlvest põlve hoitud ja võetud seemnetest. Kasvuaeg 50-60 päeva.	Pakis 10g Umbes 25 seemet Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 4-6 aastat.

Hernes, uba, mais

<p>'Kuldne hernes'</p>	<p>Kuldne hernes on pärit Antslast Lüüsi talust, kus teda kasvatas Marie Wilhelmine Emma Lüüs (neiupõlvenimega Hermlin) 1900-1970. Ta oli kooliõpetaja. Peale talu müüki rändas hernes Tartusse ja sealt edasi Harjumaale, kus Emma lapselaps teda siamaani kasvatab ja hoiab. Herned kasvavad väga kõrgeks kuni 3m ja on ilusa lilla õiega. Värskest sünnivad süüa noored kaunad, herneid ise süüakse kuivatatult terana ja maitsetl täiesti ürgherne moodi. Emma peres tehti neist talvel suitsulihaga imelise pähklise maitsega suppi. Väga hästi sobivad erinevatesse köögiviljahautistesse ja ise olen teinud nendest väga maitsvat hummust, hernetampi ja pasteeti ning maitsevad hästi ka keedetult.</p>	<p>Pakis 10g Umbes 25 seemet Seemned säilivad idanemisvõimelistena 4 - 6 aastat.</p>
<p>'Carouby de Maussane'</p>	<p>'Carouby de Maussane' Lesthernes</p>	<p>Pakis 10g Umbes 25 seemet Seemned säilivad idanemisvõimelistena 4 - 6 aastat.</p>
<p>Ilumäe põlduba</p>	<p>Põlduba (<i>Vicia faba</i>) Minu lapsepõlve uba Navi külast Ilumäe talust. Kuivad oad rohelised ja pruunid. Külvasime emaga kevadel koos vanaema hernega kohe, kui maa tahe. Aprilli esimeses pooles. Soovitan külvata miinimum 20 sm vahekaugusega ja ridade vahe võiks olla samuti vähemalt 20 sm. Viimastel aastatel pole saanud enam põlduba kasvatada kuna oatera-mardika kahjustus seemnetel on olnud väga suur. Tõrjeks ei oska muud pakkuda, kui korralikku külma talve nii, et maa läbi külmub. Võib ka hoolsalt pritsida õitsemisest alates neitsikummeli leotisega ja sügisel koristatud kaunad korralikult kuivatada (nt. paksus paberkotis) ja peale seda hoida paar kuud sügavkülmas -21. Oatera-mardika poolt kahjustatud oad kõlbavad seemneks ja ka süüa, ainult pole enam vegan. :)</p>	<p>Pakis 20g Umbes 25 seemet Seemned säilivad idanemisvõimelistena 7 - 9 aastat.</p>
<p>'Miisi türgiuba'</p>	<p>Aeduba (<i>Phaseolus vulgaris</i>) Kollase kaunaga maitsev ja saagikas põõsasuba. Kaunad on kiududeta ja sobivad hästi värskest söömiseks, hoidiste tegemiseks ja sügavkülmutamiseks. Valmides on oaterad sinakasmusta värvi ning väga maitsvad. Kõrgus 35-50 sm. Vähemalt 100 aastat vana sort ja on levinud üle Eesti.</p>	<p>Pakis 15g / 30 seemet Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>

<p>'Helgi türgiuba'</p>	<p><i>Aeduba (Phaseolus vulgaris)</i> Vanaema aia hoolde saadetud 2022 aastal. Põlvamaal Saverna kandis on ikka ja alati kasvatatud madalat saagikat türgiuba, mis pärit vanaema aegadest. Peale sõda inimesed kolisid ja Mulgimaale toodi seemned Tartumaalt Tammistust ja sealt jõudis see omakorda Savernasse Pikareinu külla. Seal, 50-ndatel alul kasvatas seda Helgi vanaema. Minu ema on kasvatanud seda uba aastast 1972, kadunud naabrinaine veelgi kauem. Oleme seda agaralt jaganud soovijatele kui saagikat sorti, kes talub ka natuke öökülma. Mullastiku osas nõudlik pole, isegi viimastel põuuaastatel on saak olnud normaalne. Meil suht kuiv kruusakont ja külm kant, aga uba kasvab ikka, põuaperioodil ei ole kastnud. Uba on madalakasvuline, umbes 40-50 sm kõrge ja hilisepoolsema järk-järgult valmivate kaunadega. Noori rohelisti kaunu saab tarvitada keedetult, letsos, kergelt hautatult võib panna sügavkülma. Kollased täisküpsuses kaunad on kiulised ja nendes valminud rohekaskollaseid seemneid saab kasutada hoidistes ning pajaroogades. Sügisel päris valminult, kui kaunad kuivad, tuleb need lihtsalt ära lüüda.</p>	<p>Pakis 15 g. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>
<p>'Nõmmetädi uba'</p>	<p><i>Aeduba (Phaseolus vulgaris)</i> Eesti pärandsort aastast 1960. Uba on pärit Kadrinast, kasvatas Magda Nõmm (1904-1982), kes töötas Kadrina keskkoolis kokana. Madal roheliste kauntega kiududeta aeduba, oaterad roosavalgekirjud. Nõmmetädi soovitus: "Oad tuleb õrnalt kupatada ja pärast praadida võis. Võib ka panna oad peale kupatamist sügavkülma. Ära lisa soola. Kui võtta oad välja siis tuleb natukene keeta ja peale seda panna panni peal ja praadida natukene võis ja ongi valmis."</p>	<p>Pakis 15 g. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>
<p>'Liplapi uba'</p>	<p><i>Aeduba (Phaseolus vulgaris)</i> Jõgeval Eesti seemnete geenipanga vanim säilinud pärandsort aastast 1920. Arvatavasti on pärit Liplapi Aiatöö- ja majapidamiskoolist, mis avati 1910 Halliste kihelkonnas Liplapi talus, nüüdses Mulgi vallas. Roheliste kauntega madal kiududega põõsasuba. Seemned punakas-pruunikirjud.</p>	<p>Pakis 10 g. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>
<p>'Hilda'</p>	<p><i>Lattuba (Phaseolus vulgaris)</i> Eesti pärandsort aastast 1930. Pärnumaalt Tootsist. Kõrgekasvuline aeduba, kaunad kollased, kiududeta ja pikad, annab saaki väga pikalt ja ohtralt. Oad valmides sinakasmustad. Kõrgus kuni 3 m, vanaperenaine Hilda ise ütles, et temale piisab kolmest taimest, et suvi otsa söönuks saada.</p>	<p>Pakis 15 g. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>

<p>'Suhkrumurd'</p>	<p>Lattuba 'Suhkrumurd' (<i>Phaseolus vulgaris</i>) Suurte laiade roheliste kauntega ja varajane. Valminud oad on valged. Kõrgekasvuline aeduba, kõrgus kuni 3 m. Saadud Sangaste lähistelt Pülme järve äärest 26.09.2016 Jõgeva Geenipanga ja Maadjase ühiselt kogumisretkelt. Oa hoidja ja kasvataja Virve Känd. Tema mälestuste järgi tõi tema isa esimesed seemned 1935. aastal Tartust seemnepoest. Siis oli ju sordiaretus ja seemnepakendis müüdi. Vanaema ka kasvas. Kasvab hästi kõrgeks (2,5-3m). Maitsetl väga hea. Kiuga, esimesed noored kõlbavad süüa ka kiudusid eemaldamata, vanematel kaunatel tuleb kiud eemaldada. Virve keedab koos kaunaga. 1935 aasta "Tegeliku aianduse ja mesinduse käsiraamat" sisaldab sordi kohta vaid ühte lühikest lauset: "Suhkrumurd - suurte roheliste kauntega, varajane." Eesti Vabariigi algusaastatel levinud sort.</p>	<p>Pakis 15 g. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>
<p>'Läti lattuba'</p>	<p>Lattuba (<i>Phaseolus vulgaris</i>) Läti seemnevahetusest saadud üle 100 aasta vana lattoa sort. Levinud Lätis kui Eesti Vabariigi algusaastatel. arvatavasti Saksamaa pärandsort 'Kapten Veddingen'. Kõrgekasvuline aeduba, kõrgus kuni 3 m. Kaunad kiududeta, rohelised, oaterad valmides valged, saagikas. Söödavad nii kauna kui ka oana.</p>	<p>Pakis 15 g. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>
<p>'Tulekeel'</p>	<p>Lattuba (<i>Phaseolus vulgaris</i>) Prantsusmaa pärandsort. Maitsvad, kõrged borlotto aedoad, kõrgus kuni 3 m, valmivad kaunad on silmatorkavad punasekirjud. Söödavad on noored vahaküpsed kaunad kuid parima maitse poolest on tuntud valminud ülimate maitsvad oaterad, mis on tuntud ka nimega 'borlotto'. Külva oad mai alguses kasvuhoones pottidesse ja istuta mai lõpp – juuni algus, peale öökülmi aiamaale ning ära unusta toestada.</p>	<p>Pakis 15 g. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>
<p>'Toskaana uba'</p>	<p>Lattuba (<i>Phaseolus vulgaris</i>) Itaalia pärandsort. Kõrgekasvuline kiududeta aeduba, kõrgus kuni 3m. Kaunad on rohelised ja noorelt kaunad söödavad. Või lase kaunadel valmida ning kasuta puna-valgeid ube talvistes vormiroogades.</p>	<p>Pakis 15 g. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>
<p>Kirju õisuba 'Erkpunane'</p>	<p>Õisuba (<i>Phaseolus coccineus</i>) Tuntud sordi nime all 'Scarlet'. Mõni Eesti vanaema kasvas ilutaimena, mõni hoopis söögiks. Helepunaste õitega, kaunad rohelised, kõrgus kuni 3m. Valminud oad on väga kaunid musta-lilla- või musta-pruunikirjulised. Kasvu periood noore kaunani umbes 70 päeva ja valminud kuiva oaterani umbes 115 päeva. Kutsutakse ka võiubadeks, noored kaunad sobivad küpsetamiseks, hautamiseks, konserveerimiseks. Üks vanimaid oasorte, tuntud juba aastast 1735. Neid ube kasvasid Hopi ja Asteegi indiaanlased enne hispaanlaste tulekut.</p>	<p>Pakis 15 g. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 3-5 aastat.</p>

MAIS

Maisi kasvatamisest: Soovitan taimed ette kasvatada ja istutada välja peale öökülmade möödumist. Põllule külva mais mai keskel, kui muld on soojenenud. Idanemiseks vajavad +25+28°C. Külvisügavus on 5-7 sm. Külvid tasub katta, sest linnud võivad tärkavad taimed välja kiskuda ning ära süüa.

Mais armastab kasvada päikselises soojas kohas. Külva ja istuta ruuduna (mitte ühe pika reana), siis tolmlivad paremini ja saad suurema saagi. Seda seetõttu, et mais on risttolmlev taim. Tuulevaestel päevadel tasub õitsvaid maisitaimi raputada, et soodustada tolmlmist.

'Maasikamais'	Maasikamais (<i>Zea mays</i>) – 'Srawberry' mais, rubiinpunaste seemnetega, valminud tõlvik näeb välja nagu suur maasikas, seemnetest saab teha maitsvat valget popkorni, kõrgus 120 sm. Seemneid pakis umbes 40-60 tk, 5g.	Pakis 5 g ~ 40-60 tk. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 4-6 aastat.
'Klaaspärlimais'	Klaaspärlimais (<i>Zea mays</i>) - 'Glass gem' väga ilus ja maitsev popkornmais. Taimed kasvavad 150-180 sm kõrgeks. Seemneid pakis umbes 40-50 tk, 5g. Selleks aastaks otsas.	Pakis 5 g ~ 40-50 tk. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 4-6 aastat.
'Kirju mais'	Kirju mais (<i>Zea mays</i>) – kollase punasekirjude seemnetega tõlvikud on väga ilusad, värvus säilib ka peale kuivatamist. Sobib hästi nii keetmiseks kui ka sügavkülmutamiseks. Taimed kasvavad 150-180 sm kõrgeks. 20-30 tk, 5g.	Pakis 5 g ~ 20-30 tk. Seemned säilivad idanemisvõimelistena kuni 4-6 aastat.